

درس اول: معرفی و ساده کردن عبارتهای گویا

درس دوم: محاسبات عبارتهای گویا

درس سوم: تقسیم چند جمله‌ای‌ها

درس اول: معرفی و ساده کردن عبارتهای گویا

مثال ۱۵۰: طول مستطیلی ۴ سانتی متر از عرض آن بیشتر است. اگر نسبت عرض به طول این مستطیل $\frac{۲}{۳}$ باشد. طول و عرض آن را به دست آورید.

* به طور کلی هر عبارت گویا، کسری است که صورت و مخرج آن چند جمله‌ای باشد.

با توجه به تعریف بالا عبارتهای زیر گویا هستند.

$$\frac{2x - 5}{5x^3 - 2x^2 + 1} \quad \text{و} \quad \frac{x + 5}{x - 1} \quad \text{و} \quad -\frac{a}{4} \quad \text{و} \quad \frac{2}{5} \quad \text{و} \quad \frac{x}{y}$$

$$\frac{x^2 - \sqrt{3}x + 1}{9xy} \quad \text{و} \quad \frac{1}{x} \quad \text{و} \quad \frac{10}{x + 2} \quad \text{و} \quad \frac{3x + \sqrt{7}}{x^2} \quad \text{و} \quad x^3 + 2x - 7$$

اما عبارتهای زیر گویا نیستند.

$$\sqrt{xy} \quad \text{و} \quad \frac{\sqrt{x}}{x + y} \quad \text{و} \quad |x - y| \quad \text{و} \quad \frac{1}{\sqrt{x - 2}}$$

مثال ۱۵۱: کدام یک از عبارتهای زیر گویاست؟

$$\frac{7}{x - 1} \quad \text{و} \quad \frac{x + 6}{3} \quad \text{و} \quad \frac{ah}{2} \quad \text{و} \quad \frac{\sqrt{3} + x}{5} \quad \text{و} \quad \frac{\sqrt{2x}}{25} \quad \text{و} \quad \frac{|x| + |y|}{x}$$

$$\frac{x\sqrt{y} + 1}{x^2} \quad \text{و} \quad \frac{x - 5}{\sqrt{3} + 1} \quad \text{و} \quad \frac{1}{\sqrt[3]{x}} \quad \text{و} \quad \frac{mn + n^2}{5 - n} \quad \text{و} \quad 14 \quad \text{و} \quad \frac{3 - a}{2 + x}$$

مثال ۱۵۲: مقدار عددی عبارت $\frac{x+5}{x-3}$ را به ازای عددهای داده شده در جدول زیر را به دست آورید:

x	-۲	۷	$\frac{1}{2}$	۰	-۱	-۵
$\frac{x+5}{x-3}$						

به ازای $x = 3$ مخرج عبارت گویای $\frac{x+5}{x-3}$ مساوی صفر می شود و همانگونه که از قبل می دانید، $\frac{\quad}{0}$ به عنوان عدد تعریف نمی شود.

* برای تعیین مقادیری که به ازای آنها یک عبارت گویا تعریف می شود، باید مقادیری از متغیر را حذف کنیم که به ازای آنها مخرج کسر صفر می شود؛ به عبارت دیگر این مقادیر را نمی توان به جای متغیر در عبارت جبری قرار داد و حاصل را محاسبه کرد.

مثال ۱۵۳: عبارت گویای $\frac{7x^2+1}{(x-1)(x+2)}$ به ازای چه مقادیری از x تعریف نشده است؟

مثال ۱۵۴: هر یک از عبارتهای زیر را به ازای چه مقادیری از متغیرها تعریف نشده است؟

الف) $\frac{8x+5}{2}$

ب) $\frac{7+x}{x}$

پ) $\frac{2b+1}{2b-1}$

$$\text{ت) } \frac{3x}{x^2 + 4}$$

$$\text{ث) } \frac{x}{x^2 - 1}$$

$$\text{ج) } \frac{a + 5}{a^2 - 5a + 6}$$

ساده کردن یک عبارت گویا

کسر $\frac{36}{48}$ با کسرهایی $\frac{3}{4}$ ، $\frac{6}{8}$ ، $\frac{9}{12}$ و $\frac{18}{24}$ مساوی است. بین این کسرها $\frac{3}{4}$ کسری است که دیگر قابل ساده شدن نیست؛ در واقع:

$$\frac{36}{48} = \frac{3 \times 12}{4 \times 12} = \frac{3}{4}$$

در ساده کردن هر عدد گویا می توان صورت و مخرج را به عددی غیر صفر تقسیم کرد؛ یعنی:

$$\frac{ac}{bc} = \frac{a}{b} \quad (b \neq 0, c \neq 0)$$

به همین ترتیب برای عبارت گویای $\frac{AC}{BC}$ داریم:

$$\frac{AC}{BC} = \frac{A}{B} \quad (B \neq 0 \text{ و } C \neq 0 \text{ و } A \text{ و } B \text{ و } C \text{ چند جمله ای هستند و } C \neq 0)$$

مثال ۱۵۵: هر یک از عبارتهای گویای زیر را ساده کنید.

$$\text{الف) } \frac{۱۸y^۳}{۶ \cdot y^۵} =$$

$$\text{ب) } \frac{x^۲ + ۶x + ۹}{x^۲ + ۴x + ۳} =$$

$$\text{پ) } \frac{y^۲ - ۹}{۳y + ۹} =$$

$$\text{ت) } \frac{\lambda ab^۲}{۲ \cdot a^۳ b^۳} =$$

$$\text{ث) } \frac{b - ۵}{۵ - b} =$$

$$\text{ج) } \frac{m^۲ - ۱۶}{۴ - m} =$$

$$\text{ح) } \frac{۶m + ۱۸}{۷m + ۲۱} =$$

فصل ۵ - عبارتهای گویا

تمرین ۱

۱- برای هر عبارت گویا، مقداری را به دست آورید که عبارت به ازای آنها تعریف نشده است.

الف) $\frac{5x}{3ab^2}$

ب) $\frac{2y}{y(2y-6)}$

پ) $\frac{2p}{p^2-p-12}$

ت) $\frac{2x+5}{x}$

ث) $\frac{x^2-1}{x+5}$

۲ - عبارتهای را که حاصل آنها ۱ یا -۱ است، معلوم کنید.

الف) $\frac{2y+3}{2y-3}$

ب) $\frac{2y-3}{3-2y}$

پ) $\frac{2y+3}{3+2y}$

ت) $\frac{2y+3}{-2y-3}$

۳- هر یک از عبارتهای داده شده در سطر اول را به عبارت مساوی آن در سطر دوم وصل کنید.

۱) $\frac{a-2}{a+5}$	۲) $\frac{a+2}{a+5}$	۳) $\frac{2-a}{a+5}$
۴) $\frac{-a-2}{-a-5}$	۵) $\frac{a-2}{-a-5}$	۶) $\frac{2-a}{-a-5}$

۴- از عبارتهای زیر، هر کدام را که با عبارت $\frac{z(x+y)}{t}$ برابر است، مشخص کنید.

الف) $\frac{z}{t}(x+y)$

ب) $\frac{zx+y}{t}$

پ) $\frac{1}{t} \times z(x+y)$

ت) $z \times \frac{x+y}{t}$

ث) $\frac{zx}{t} + \frac{zy}{t}$

ج) $\frac{zx}{t} + y$